

Björn, järv, varg och lo: WWFs principer och mål för förvaltning av svenska rovdjursstammar

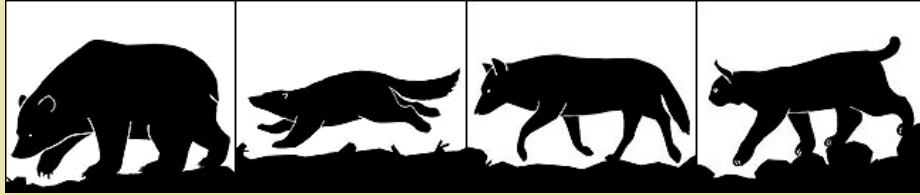

Illustration: Peter Varhelyi

WWFs målsättning för bevarande av vilda djurpopulationer utgår från våra grundprinciper, nämligen att 1) bevara den biologiska mångfalden, och att 2) långsiktigt nyttja förnybara naturresurser.

Bakgrund

Den biologiska mångfalden inom en art utgörs både av det ekosystem som arten är en integrerad del av och den genetiska variationen inom arten i fråga. Eftersom detta dokument handlar om bevarande och förvaltning av vilda djurarter bli förvaltandet av de naturliga ekosystemen en viktig del av bevarandet. Den naturliga funktionen hos ett fjäll- eller skogsområde utgör alltså en förutsättning för att förvaltning av rovdjursstammarna ska kunna ske. De naturvårdsinsatser som måste utföras inom jordbruk, skogsbruk och rennäring behandlas dock inte här. Artens genetiska status hänger ihop med vad som kallas livskraftig population, och att definiera vad detta innebär och hur detta begrepp ska omsättas i både antal djur och naturligt fungerande populationer är dokumentets centrala tema. WWF anser att livskraftiga rovdjursstammar är naturliga och positiva inslag i vår natur, vilket är viktigt att påpeka, eftersom rovdjuren ofta utpekade som enbart problem! En nationell rovdjursförvaltning utgör alltid en balansgång mellan biologiska, juridiska och praktiska frågor, där olika intressens krav och behov kommer i konflikt med rovdjurens naturliga plats i ekosystemet.

Stödjande konventioner, EU-direktiv och svensk lagstiftning

1) Konventionen om biologisk mångfald (ratificerades 1993) har tre övergripande mål: att bevara den biologiska mångfalden, att säkerställa ett hållbart nyttjande av mångfalden, samt att åstadkomma en rättvis fördelning av denna nytta. De två första principerna överensstämmer alltså helt med WWFs målsättningar. Konventionen innehåller också bestämmelser om att man ska respektera kunskaper och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt, samt att man ska stödja lokalbefolkningen att återställa den biologiska mångfalden i områden där den minskat. Detta berör i svenskt hänseende den samiska rennäringen och annan glesbygdsbefolkning.

2) Bernkonventionen (ratificerades 1983) innefattar skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö. Konventionen ger konkreta bestämmelser om skydd av vissa naturtyper och arter. Även om konventionen är mer konkret i sina föreskrifter än mångfaldskonventionen (ovan) får undantag göras för att skydda vilda djur och hindra allvarlig skada på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och annan egendom. Undantag får också göras med hänsyn till allmänhetens hälsa och säkerhet eller andra övergripande allmänna intressen.

3) Inom ramen för ILO:s konvention nr 169 bevakas bl a ursprungsfolkens arbets- och levnadsvillkor. Samerna är en ursprungsbefolkning i Sverige. Konventionen skall tillförsäkra folken de förutsättningar som är nödvändiga för att bevara grunden för deras kultur och traditionella verksamheter. Den statliga rovdjurspolitiken har därför stor betydelse för den samiska rennäringen.

4) EU:s art och habitatdirektiv (1995) om skydd av arter ansluter nära till Bernkonventionen. Konventionen innehåller bl a en lista över arter som ska ha ett starkt skydd – bl a björn, varg och lo. Även järv ingår numera, sedan Sverige och Finland gått med i EU, i lista över de djurarter vilkas habitat ska skyddas. Huvudregeln är att det ska vara förbjudet att avsiktligt fånga och döda djur av arter som ingår (i bilaga 4a), d v s björn, lo och varg. Det skall också vara förbjudet att avsiktligt störa dem. Skyddet för arterna är dock inte absolut utan medlemsländerna har möjlighet att göra undantag från bestämmelserna om skydd.

5) CITES-förordningen (1997) om skyddet av vilda djur och växter genom att kontrollera handeln med utrotningshotade arter upptar björn, lo och varg. Särskilda villkor gäller för import och export, både inom EU och mellan EU och andra länder utanför organisationen.

6) Den svenska jaktlagstiftningen har en rad bestämmelser om viltvård och jakt. Jaktlagen/jaktförordningen reglerar villkoren för allmän jakt och skyddsjakt, och speciellt §§27 och 28 jaktförordningen om skyddsjakt har stor betydelse för om och hur rovdjurspolitiken skall kunna uppnå sina mål.

Vad är en livskraftig population?

Begreppet "livskraftig population" har ingen generellt accepterad definition. Det omfattar i sin vidaste form både genetiska aspekter på inavelsrisk och bibehållen evolutionär potential och såväl som demografiska aspekter på risken för utdöende, där både miljömässiga, ekologiska och genetiska antaganden beaktas. Tidsperspektivet är också viktigt när det gäller att bedöma risken för utdöende, och genom en sårbarhetsanalys kan man bedöma risken för utdöende i olika tidsperspektiv. Som en konsekvens av dessa bedömningar talar man om kort- respektive långsiktigt livskraftiga populationer, där gränsen mellan nivåerna kan sättas vid t ex en risk på högst 5% att populationen dör ut i ett 100-årsperspektiv. På grund av att det finns en otillräcklig kunskap både om genetiska och demografiska data är det svårt att ange generella biologiska gränser i antal för en art där dess långsiktiga överlevnad inte är hotad. Generellt är det dock klart att ju mindre en population är desto större är risken för utdöende eller ökande inavel (minskad genetisk variation). Att ange antal för den lägsta populationsstorlek som kan accepteras för en långsiktigt livskraftig population blir därför alltid en bedömnings sak, där även de praktiska möjligheterna att uppnå en viss minimistorlek på populationen måste vägas in. Kriteriet för bibehållen evolutionär potential är svårast att beakta, eftersom evolutionen inte bara sker genom nya mutationer som selekteras och anrikas i stora populationer utan ofta i små, isolerade och därmed inavlade populationer.

Antal djur är alltså ett enkelt, tydligt och utvärderingsbart kriterium på en arts status, men livskraft är så mycket mer. Vi har ändå valt att utgå från antal individer som grundkriterium för WWFs förslag till principer för rovdjursförvaltning, genom att sammanväga de demografiska, genetiska, juridiska och praktiska villkor som vi bedömer rimliga att ta hänsyn till. Konkret kan man uttrycka det så att vi tycker att det är ett bättre mått på "livskraftig" att 500 djur kan leva på ett naturligt biologiskt och säkert sätt i vår natur än 1 000 djur som lever under konstant stress och hot.

Björnstammen i Sverige anses idag vara livskraftig. Här ses en sövd björn vägas av det skandinaviska björnprojektet.
Foto: Ola Jennersten/N

Samordnad rovdjursförvaltning

Utbredningen av rovdjurspopulationerna känner inga politiska gränser, och därmed krävs en samordning av rovdjursförvaltningen i Sverige, Norge och Finland när det gäller samtliga fyra stora rovdjursarter. Björn-, järv-, varg- och lodjusstammarna delar vi med Norge, och detsamma gäller också Finland, i varje fall potentiellt (när det gäller varg). Sverige har ett ansvar, tillsammans med Norge och Finland, för att sammanhängande livskraftiga rovdjursstammar ska finnas. Graden av samarbete får därför stor betydelse för rovdjursförvaltningen, och utbredningen av arterna inom respektive land får också stor betydelse för möjligheten att uppnå de långsiktiga målen med bevarandet av arterna. WWF förutsätter att denna samordning sker mellan de ansvariga myndigheterna i respektive land. Det råder dessutom en stor samsyn mellan organisationer och myndigheter i Sverige när det gäller målet att uppnå livskraftiga rovdjursstammar. Detta underlättar naturligtvis möjligheten att uppnå de nationella målen. WWF tar i detta dokument inte upp de frågor som rör skador på rennäring, annan tamboskap och husdjur, men har som grundsyn att staten generöst måste kompensera människor som drabbas av rovdjursskador, både genom bidrag till skadeförebyggande åtgärder och i form av direkt kompensation för akuta skador. Ett viktigt instrument i rovdjursförvaltningen är statens möjlighet att beivra jaktbrott. Hanteringen av jaktbrott måste ske genom en nära samverkan mellan länsstyrelse, polismyndighet och åklagarmyndighet. Dessutom måste jaktbrotten få högre prioritet och status inom rättsväsendet eftersom den illegala jakten utgör det största enskilda hotet mot vår rovdjursförvaltning. En skärpning av straffpåföljden är också helt nödvändig.

WWFs mål

Björn

Den svensk/norska björnpopulationen omfattar nu ca 1 600-2800 djur, och detta anser WWF utgöra en långsiktig livskraftig nivå. WWF vill att den kvoterande skyddsjakten på björn ändras till en förvaltande licensjakt, vilket mer överensstämmer med de faktiska förhållandena. Björnstammens fortsatta geografiska spridning bör underlättas genom en restriktiv tilldelning av licenser inom det nuvarande gränsområdet för björnreproduktion.

Varg

Foto: © WWF-Canon/Chris Martin

Den svensk/norska vargpopulationen omfattar nu ca 100 djur. Även om den tillväxer i antal trots skydds jakt och illegal jakt är det nödvändigt att den tillåts snabbt växa till ca 200 individer för att minska risken för inavel och utdöende. Denna nivå kan ses som ett delmål för kortsiktigt bevarande, och innan stammen nått denna nivå kan skydds jakt tillåtas endast i mycket begränsad omfattning. WWF förutsätter också att möjligheten för enstaka djur från Finland att vandra ner till den isolerade svensk/norska populationen underlättas, både när det gäller utformningen av jaktförordningen och genom en mycket restriktiv tilldelning av tillstånd till skydds jakt. WWF har som långsiktigt mål att den svensk/norska vargstammen ska öka till ca 500 djur. En grundförutsättning för denna ökning är att vargstammens utbredningsområde tillåts öka, dock begränsat till enstaka reproducerande flockar inom renskötselområdet.

Foto: © WWF-Canon Roger LeGuen

Lo

Den svensk/norska lopotpopulationen omfattar f n ca 2 000 djur, varav ca 1 500 djur finns i Sverige. WWF anser att detta utgör en långsiktigt livskraftig nivå. Eftersom lostammen utgör ett stort problem för renskötelsen och för lokala jägarintressen är det väsentlig att stammen tillåts öka sitt utbredningsområde i södra Sverige, där dessa konflikter är mindre. Om licensjakten på lo tillåts öka inom delar av renskötseområdet anser WWF att motsvarande ökning av lostammen först ska kunna beläggas inom andra delar av landet. I likhet med vår åsikt om björn (ovan) anser WWF att den årligen kvoterade skyddsjakten på lo bör ersättas av en reglerad licensjakt.

Foto: Ola Jennersten/N

Järv

Den svensk/norska järvpopulationen omfattar f n ca 600 djur, varav ca 300 i Sverige. WWF anser att stammen ska tillåtas öka, både i antal och utbredning, med det långsiktiga målet att den svensk/norska stammen ska nå ca 900 individer. Utbredningen måste underlättas både längs den svenska fjällkedjan och inom det norrländska skogsområdet. Innan detta långsiktiga mål uppnåtts måste skyddsjakten på järv vara mycket restriktiv.